Befejeződött egy százéves vállalkozás

Gulyás Pál – Viczián János: Magyar írók élete és munkái

A century-old manual is completed

Pál Gulyás – János Viczián: Life and works of Hungarian writers

Pogány György[1]

[1] Magyar Könyvtárosok Egyesülete Bibliográfiai Szekció
bibliofil52@gmail.com

Beérkezett: 2026. 02. 16. / Elfogadva: 2026. 02. 16. / Publikálva: 2026. 03. 24.

Viczián, B. (2025) *Magyar írók élete és munkái*. 30. kötet. Budapest, Magánkiadás. ISBN 978-615-6789-06-8
Viczián, B. (2025) *Magyar írók élete és munkái*. 31. kötet. Budapest, Magánkiadás. ISBN 978-615-6789-07-5

2025 decemberében megjelent Gulyás Pál *Magyar írók élete és munkái* című biobibliográfiájának két utolsó kötete. A cikk bemutatja a hányatott sorsú, mintegy százéves vállalkozás kiadástörténetét, és elhelyezi a sorozatot a hazai biobibliográfiák keretében, amelyek a historia litteraria rendszerében bontakoztak ki. A historia litteraria a XVII. században jelent meg a hazai tudományosságban, első jelentős műve 1711-ben látott napvilágot (Czvittinger Dávid: *Specimen Hungariae Literatae*). Bod Péter, Horányi Elek és Sándor István munkásságának rövid bemutatása után részletesen ismerteti Szinnyei József *Magyar írók élete és munkái* című vállalkozásának 14 kötetét, amelynek folytatója volt Gulyás Pál. Különböző, részben a második világháború kitörése, továbbá anyagi, harmadsorban pedig politikai és személyi okok miatt Gulyás biobibliográfiájának megjelenése elhúzódott, az 1980-as években Viczián János kezdeményezte a munka folytatását, amelyet végül 2013-ban bekövetkezett halála miatt fia, Viczián Botond fejezett be.
biobibliográfia, historia litteraria, Szinnyei József, Gulyás Pál, Viczián János, Viczián Botond

The last two volumes of Pál Gulyás' biobibliography, *Magyar írók élete és munkái* (The Lives and Works of Hungarian Writers), were published in December 2025. This article presents the publishing history of this ill-fated, nearly one hundred-year-old work and places the series in the context of Hungarian biobibliographies, which developed within the system of historia litteraria. Historia litteraria appeared in Hungarian scholarship in the 17th century, its first significant work was published in 1711 (Dávid Czvittinger: *Specimen Hungariae Literatae*). After a brief introduction to the work of Péter Bod, Elek Horányi and István Sándor, György Pogány gives a detailed account of the 14 volumes of József Szinnyei's manual entitled The Lives and Works of Hungarian Writers, which was continued by Pál Gulyás. Due to various, partly the outbreak of World War II, and also financial, and thirdly political and personal reasons, the publication of Gulyás' biobibliography was delayed, in the 1980s János Viczián initiated the continuation of the manual, which was eventually completed by his son, Botond Viczián, due to his fathers death in 2013.
biobiliograpy, historia litteraria, József Szinnyei, Pál Gulyás, János Viczián, Botond Viczián

Ez a cikk eredetileg hibásan jelent. A helyesbítés / Corrigendum itt elérhető: https://journals.bme.hu/celisr/article/view/44424

Jeles eseményre került sor 2025. december 9-én az Eötvös Loránd Tudományegyetem Humán Tudományok Központja (ELTE HTK) Irodalomtudományi Kutatóintézetében. A *Magyar írók élete és munkái* című biobibliográfia 30. és 31. kötetének bemutatóján vehettek részt az érdeklődők. E két tomus megjelenésével egy mintegy százéves, hányatott sorsú vállalkozás fejeződött be. Jelen írás a sorozat közreadásának történetét ismerteti és megkísérli elhelyezni a hazai biobibliográfiák keretében Gulyás Pál és a hagyatékot gondozó, a kéziratot közreadó Viczián János munkáját.

Cite as: Pogány, G. (2026) Befejeződött egy százéves vállalkozás: Gulyás Pál – Viczián János: Magyar írók élete és munkái / A century-old manuel is completed: Pál Gulyás – János Viczián: Lives and Works of hungarian writters, Central European Library and Information Science Review (CELISR), 3(1), p. 74–83.

1. Előzmények: a historia litteraria

A hazai biobibliográfia mint műfaj mintegy háromszáz éves múltra tekint vissza, a szakirodalom tradicionálisan a historia litteraria első jelentős művétől, Czvitttinger Dávid 1711-ben napvilágot látott, *Specimen Hungariae Literatae* című kötetétől számítja születését. A historia litteraria a XVIII. század végéig, a XIX. század elejéig egy enciklopédikus jellegű, gazdag jelentéstartalmú ismeretág volt, amelynek keretén belül formálódott mindaz, amit a mai információtudomány (könyvtártudomány) elődjének tekinthetünk. A XVI–XVIII. századi historia litteraria végső soron nem volt más, mint az európai tudományosság válaszkísérlete arra, hogyan, miként lehet úrrá lenni a megnövekedett ismeret – vagyis információ – okozta káoszon az áthagyományozott és újonnan létrehozott tudás rendszerezésével és közvetítésével. Az információrobbanás nem XX–XXI. századi jelenség, egy XVII. századi angol szerző, Barnaby Rich már 1616-ban amiatt panaszkodott, hogy mértéktelen a könyvek elburjánzása, képtelenség áttekinteni a sok haszontalanságot, ami megjelenik.[1]

A historia litteraria mint önálló szaktárgy a német protestáns egyetemeken jelent meg és bontakozott ki: a tudományok történetébe való bevezetést, egyfajta bibliográfiai paradigmát jelentett, és komoly mértékben elősegítette a nyomtatott szakirodalom használatát.[2] Vitathatatlan, hogy korában azt a funkciót töltötte be, mint napjainkban az információs műveltség, amely magába foglalja a megbízható információforrások felkutatásának képességét, a tények és vélemények közötti különbségtételt és a manipuláció felismerését, vagyis a kritikai gondolkodást.[3] A historia litteraria egykori tomusainak ismerete éppen ebből a szempontból lehet fontos: használatuk, pontosabban megismerésük fejlesztheti a kritikai érzéket, segítheti az ideológiai célzatosság, a manipuláció felismerését, és hozzájárulhat bizonyos filológiai készségek megszilárdulásához, vagy akár úgy is fogalmazhatunk, hogy kialakulásához.

A historia litteraria tehát a XVI–XVIII. században az ismeretek, pontosabban az írásbeliségen alapuló és ahhoz kapcsolódó tudás rendszerezésének adott keretet; a fogalom – Tüskés Gábor definícióját felhasználva[4] – egyrészt tudománytörténetet jelöl, amely átfogja a tudományosság és a művelődés minden területét, másrészt szűkebb értelemben a fennmaradt írásos emlékek, szövegek, dokumentumok tanulmányozását és kritikai értékelését jelenti. Témánk szempontjából a fogalom egy további tartalma a fontos, a historia litteraria „a könyvek, a tudományos irodalom tudománya, notitia librorum, s a historia litterarum és a historia librorum gyakran összefonódott egymással a különböző tudománytörténeti kézikönyvekben és a könyvjegyzékekben, a könyvtári szakrendekben és a könyvtárkatalógusokban. A 'bibliothecarius' fogalma a XVII. században a bibliográfiák és katalógusok készítői mellett magába foglalta a historia litteraria körébe tartozó művek szerzőit, s a historia litteraria körébe sorolták a 'bibliothecae' (műjegyzékek) műfaját is. A könyvtárakkal és a könyvek számbavételével kapcsolatos módszertani vita részben ugyancsak a historia litteraria keretében folyt, s a koncepcionális elkülönülés a XVIII. század végén kezdődött meg" (Tüskés, 2006).

A magyarországi historia litteraria tehát a hazai bibliográfiai gyakorlat és könyvtártudományi gondolkodás korai keretét jelentette, bár kétségtelen, hogy a nyugat-európainál szerényebb formában; például könyvtárról szóló terjedelmesebb értekezés a korban magyar szerzőtől alig ismert, Monok István az olvasmánytörténet forrásait számba vevő munkájában mindössze Gruber Ádám (?–1708) Lipcsében 1678-ban kiadott disszertációjáról adott számot.[5]

Nyilvánvalóan a XVI–XVIII. századi változatos célú és rendeltetésű könyvjegyzékeket nem lehet ugyanazzal a szemlélettel vizsgálni, mint a modern bibliográfiákat. A XIX. századtól a bibliográfia – elvileg legalábbis – értéksemleges műfaj. (Hagyjuk ezúttal figyelmen kívül a XX. századi ajánló bibliográfiákat, amelyeknek egy jó része nagyon is magán viselte keletkezési idejének ideológiai és politikai elvárásait.) A XVI–XVIII. századi historia litteraria keretén belül megjelenő biobibliográfiáktól, könyvjegyzékektől mi sem állt távolabb, mint az értéksemlegesség és a kiegyensúlyozottság. A korai magyar bibliográfia mint a historia litteraria rendszerébe tartozó mű meggyőzni kívánja olvasóját a szerző vagy összeállító szempontjairól, értékítéletet közöl, és nem is olyan ritkán egyfajta művelődési programot is vázol. Újfalvi Imre, Czvittinger Dávid és Bod Péter művére egyaránt jellemző ez.

Újfalvi Imre (1565?–1616?) *Keresztyéni énekek* című, 1602-ben megjelent munkájának előszava a historia litteraria és a bibliográfia múltjának egyik legbecsesebb hazai forrása (Újfalvi, 1602). A hányatott sorsú debreceni püspök igazi bibliográfiát publikált; az előszóban közölte annak a 11 énekeskönyvnek pontos könyvészeti adatát, amelyet felhasznált műve összeállításakor. Az *Azoknak nevek kik enekes könyveknek ki bocsatasaban munkalkottanak, Ex Catalogo sciptorum Ungaricorum, ab E. A. Sz. U. Collecto adhuc manu scripto, az időnek rendi szerint* című rész rövid kivonata Újfalvi magyar fordításban *A magyar írók Szilvás-Újfalvi Anderkó Imre által eddig összegyűjtött és kézzel írt katalógusából* elnevezésű, sajnos elkallódott bibliográfiájának. Semmit nem

lehet tudni a kéziratos munkáról; az ismert 11 tétel korrekt, megbízható közlés, ezért különösen nagy kár, hogy annak idején nem jelent meg nyomtatásban. Újfalvi Imre egyébként a nevezetes előszóban vázolta a különböző egyházi és világi (históriás) énekek közreadásának átgondolt programját. Persze meghatározta azokat a kereteket is, amelyeken belül egy korabeli református mozoghatott. Tiltandónak és így elvetendőnek tartotta a szerelmi, a pajkos vagy „hajdú" nótára előadott dalokat, és tiltakozott az ellen, hogy egyesek a nekik tetsző énekeket ellenőrzés nélkül felveszik a gyülekezeti énekeskönyvekbe.

Újfalvi Imre személye és könyvészete alig ismert a jelenlegi hazai könyvtáros társadalom előtt, a közkézen forgó bibliográfiatörténeti és -elméleti munkák sem igazán tárgyalják életútját és művét, pedig alighanem vele kellene indítani a magyar nemzeti bibliográfia rendszerét bemutató áttekintést. Nem ez a sors jutott a mintegy száz évvel későbbi Czvittinger Dávidnak (1675?–1743), vele, illetve nevezetes munkájával, az 1711-ben napvilágot látott *Specimen Hungariae Literatae*-val kezdődik hagyományosan a magyar nemzeti bibliográfia tárgyalása (Czvittinger, 1711). Czvittinger kötetéről köztudott, hogy biobibliográfia: 282 magyarországinak, hungarusnak tekintett szerzőt vett fel, függetlenül nemzetiségétől és a kortól, amikor az illető élt; az ókori Szent Márton vagy Szent Jeromos azért kaptak helyet az összeállításban, mert Pannóniában születtek. Ismert az is, hogy a biobibliográfia mellett egy igazi könyvészetet is közreadott, amelyben a Magyarországra vonatkozó hazai és külföldi szerzők publikációit tárta fel. Vannak azonban a *Specimen*nek kevésbé közismert elemei is (Tarnai, 1993).[6]

Művének ritkábban említett része a tomus végén található *Tabella orthographiae linguae hungaricae*, amelyben arra tett kísérletet, hogy a külföldi használók számára a magyar nevek helyes kiejtését ismertesse. Czvittinger arra is ügyelt, hogy a – nyugati gyakorlathoz képest fordított – magyarországi névhasználatra felhívja a figyelmet. Egyébként a nyelvi kérdés meglepően nagy hangsúlyt kapott a *Specimen*ben. Köztudott, hogy a biobibliográfia keletkezésének közvetlen oka az volt, hogy cáfolja a magyar kultúrbarbarizmusról terjesztett nyugati vádakat. Ugyanakkor a magyar nyelv elhanyagolása, semmibe vétele miatt a hazai társadalmat úgyszintén elmarasztalja. Nyelvi programját a Benczédi Székely Istvánt (1505–1565) bemutató cikkben fejtette ki; alighanem azért, mert úgy tudta, hogy az ő 1558-ban Krakkóban kiadott *Világkrónikáj*a az első magyar nyelvű nyomtatott könyv. Érdemes a vonatkozó részt Déri T. Balázs fordításában hosszabban idézni: „A műveltebb népek legtöbbjét egyes-egyedül a magyar nép ejti ámulatba, hogy vajon mi lehet az oka, hogy a magyaroknak hazai nyelvük mintegy 'piszkos', s nem igyekeznek ezen megírni népünk történelmét vagy más nemes művészetekkel foglalkozó könyveket, vagy legalább, hogy latinról magyar nyelvre fordítsanak? Megvallom, még ezidáig nem voltam képes kinyomozni, miért kellene a magyaroknak azt az elvet tartani, hogy inkább műveljék a latin, mint a magyar nyelvet (…) Minden bizonnyal, ha példát hoznánk föl, s azokból alkotnánk meg ítéletünket, ki kellene mondani, hogy minden népnek a maga anyanyelvét kell faragni és csiszolni a latin helyett" (Tarnai, Csetri, 1981). Czvittinger a továbbiakban szótár, nyelvtan összeállítását és kiadását sürgeti, illetve magyar nyelvű történelmi munkák írását követeli, mert ezek olvasásából „az egyszerű nép lelke is milyen és mennyi serkentést nyerne az erényekre s figyelmeztetést a bűnök ellen!" Érdemes lenne alaposan összehasonlítani Czvittinger, a német anyanyelvű, de hungarustudatú és magyar nemességére büszke szerző nyelvi programját Bessenyei György mintegy 60 évvel később napvilágot látó írásában, a *Magyarság*ban kifejtettekkel.[7]

Az evangélikus vallású Czvittinger igyekezett felülemelkedni a kor felekezeti elfogultságain; bár néha nem járt sok sikerrel. Nem sikerült ez Bod Péternek sem, aki a hazai historia litteraria talán legkiemelkedőbb művelője.

Bod Péter (1712–1769) *Magyar Athenas*a hű tükre összeállítója könyvek és a könyvek által megjelenített tudás iránt érzett rajongásának és tiszteletének (Bod, 1766). Biobibliográfiájának számos cikkéből szinte kiszól és örömmel osztja meg olvasójával felfedezését, felismerését egy-egy szépen nyomtatott könyvről vagy valamely imponáló könyvtárról. A *Magyar Athenas* érdemei és jelentősége közismertek; Bod nemcsak az addigi legterjedelmesebb – több mint ötszáz szerzőt bemutató – életrajzgyűjteményt írt, hanem adatai is lényegesen pontosabbak, mint Czvittingeréi. Van azonban egy olyan vonása is a munkának, ami megkülönbözteti az egyéb, akár későbbi biobibliográfiáktól – talán csak Szinnyei József *Magyar írók*ja a kivétel. Az olvasmányosságról van szó, a számtalan találó jellemzésről, az anekdoták burjánzásáról. A jó szemű Kovács Sándor Iván figyelt fel arra, hogy Szerb Antal *Magyar irodalomtörténeté*ben milyen elismerő szavakkal írt Bodról; szerinte az erdélyi tudós volt egyik példaképe „áhítatos pletykálkodásával", a hazai tudományosságot esszék sorozatával bemutató módszerével és azzal, amit a XX. századi tragikus sorsú irodalomtörténész így jellemzett: „Művének báját anekdotikus anyaga adja meg."[8] Bod ezzel persze nem volt egyedül az erdélyi irodalmi életben; egyes történeteit érdemes lenne összevetni kortársa, Hermányi Dienes József (1699–1763) anekdotagyűjteményével, az 1762-ben befejezett, de a XX. századig csak kéziratban terjedő *Nagyenyedi Demokritus*szal.

Bod Péter tudós volt és egyházának lelkésze, meggyőződéssel vallotta, hogy „a nemzet irodalmi hagyományához minden magyarul beszélőnek joga van, a könyvek olvasásához demokratikus módon minél több embernek hozzá kell jutnia" (Fenyő, 2004). Gazdag életműve egyetlen kötet kivételével tudományos munka. A kivétel a *Szent Hilárius*, saját meghatározása szerint „szívet vidámító, elmét élesítő" könyv. Az 1760-ban, Nagyszebenben megjelent mű 1768-ban bővített kiadásban is napvilágot látott; ebben az edícióban már 684 oktató, ugyanakkor tréfás kérdés-feleletet olvashattak az érdeklődők a tudományról, szerelemről, házasságról, bűnről, vallásról – az élet teljességéről. Témánk szempontjából azonban mindkét kiadásban azonos Bod Péter előszava, illetve az előszóba illesztett – mai terminológiával – ajánló bibliográfia. Összeállításával az olvasást kívánta népszerűsíteni, mint írta: „Vagynak a' tanúltabb nemzeteknek nyelveken sok szép múlatságos könyvek, a' mellyekkel meg-unt idejekben, vagy kedvetlen szomorú állapotjokban szokták magokat ártatlanúl meg-újjitani, 's kedvetlen idejeket elmebéli gyönyörűséggel tölteni, 's a' mellett az múlatságot szerző szók, dolgok, vagy históriák által hasznos tanúságot venni. Vagynak illyen könyvek az magyar nyelven-is felesebb számmal, mintsem valaki azt gondolhatná. Kivált az XVI-dik században sokak adattak világ eleibe, ha szintén akkor-olly böltsek és gazdagok nem vóltanak-is az emberek, mint e' jelen-való meg-pompásúlt, meg-változott, és el-kényesedett században. Nevezek itt elő némellyeket. Az elmét gyönyörködtető és meg-vidámító könyvek közzé számláltathatnak az én értelmem szerint" (Bod, 1760).[9] A továbbiakban hat részre tagolva mintegy 40, magyar nyelven olvasható könyv adatát közli. Párja ez az ajánló és a könyvet, az olvasást népszerűsítő bibliográfia a *Magyar Athenas*ban közölt könyvészetnek; ott, a kötet 334–343. lapjain *Magyar könyvek, mellyek bizonyos materiákról írattak, és adattattak világra* címmel 20 szakra tagolva közel 250 művet vesz lajstromba. Az egyik első ajánló bibliográfiát készítette; itt már világosan érezhető, hogy közeledik a felvilágosodás nyelvi és az olvasást a középpontba helyező művelődési programjával.

A piarista szerzetestanár Horányi Elek (1736–1809) *Memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum* című biobibliográfiájában, amely három kötetben, Bécsben jelent meg 1775–1777-ben, 1155 szerző életrajzát közölte. 1792-ben újabb kötetet kapcsolt az alapműhöz: *Nova Memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum*. A Pesten 1795-ben napvilágot látott műben további 407 személy adatát közölte. Horányinál már megfigyelhető az egységes historia litteraria felbomlásának, részekre osztódásának kezdete. *Scriptores Piarum Scholarum* című, Budán két kötetben 1808–1809-ben közreadott biobibliográfiájában 629 piarista író életrajzát tette közzé. Horányi mellett Weszprémi István (1723–1793) dolgozta fel egy részterület íróinak munkásságát, ő 1774–1787 között négy kötetben jelentette meg *Succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae biographia* című munkáját. A kötet hasonmás kiadása Kővári Aladár és Vida Tivadar magyar fordításának mellékletével 1960 és 1970 között jelent meg: *Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza*.

2. A biográfia és a bibliográfia különválik

A felvilágosodás új művelődési paradigmája hozta el azt is, hogy az addig egységes historia litteraria felbomlott és három egymástól elkülönülő, ugyanakkor persze egymáshoz is kapcsolódó, de mégis önálló életet élni kezdő részre tagolódott (Holl, 2000). Kialakult az irodalomtörténet, melynek akkortól nem az egységes litteratura, az írásbeliség a maga teljességében, hanem az egyes nemzeti nyelveken írt és immár szépirodalmi művek fejlődéstörténete a tárgya; a tudománytörténet az önállósuló szakdiszciplínák múltját és irodalmát vizsgálja, és megjelenik harmadik területként a bibliográfia, amely a maga eszközeivel és lehetőségeivel mind a mai értelemben vett irodalomtörténetnek, illetve a tudománytörténetnek segédlete, ugyanakkor egy elkülönülő ismeretág megjelölésére is szolgál. A bibliográfia mint konkrét szellemi termék meghatározott kulturális, tudományos és társadalmi szükségletek kielégítésére jön létre. Szentmihályi János több írásában is foglalkozott a bibliográfiaelmélet és -történet különböző kérdéseivel, megállapítva, hogy a bibliográfia egyfajta kommunikáció, amely valamilyen motívum alapján alakul ki és két közlési effektus kiváltására alkalmas (Szentmihályi, 1963)[10]. Az egyik effektus az azonosítás, a másik pedig a tartalomról informál. A bibliográfia története nem más, mint a különféle társadalmi és használói igényekből táplálkozó bővülő motivációk és a közlési effektusok növelését szolgáló metódusok valamint technikák kölcsönhatása.

A XVIII. század végéig, a XIX. század elejéig még nemigen lehet elkülöníteni tiszta és egyértelmű funkciókat az egységes rendszeren belül, a bibliográfiák biográfiát is közöltek, és a biográfiák szerves tartozéka volt a bibliográfia. A XIX. század elején, Sándor István *Magyar Könyvesház*a 1803-as megjelenésétől számítható a tiszta, vagyis immár életrajzot nem tartalmazó bibliográfia hazai megszületése. Ugyanakkor egy-egy alkotó életrajzának szerves tartozéka az általa létrehozott irodalom regisztrálása, ezért már a század közepén történtek kísérletek arra, hogy a külön pályán haladó biográfia és bibliográfia ismét találkozzon. Ferenczy Jakab (1811–1884) bencés szerzetes és tanár Danielik József (1821–1886) szerkesztővel közösen tette

közzé 1856-ban a *Magyar írók: Életrajz-gyűjtemény* című biobibliográfiát, amelynek pótkötete két évvel később jelent meg, immár egyedül Danielik szerkesztésében azonos címmel, de mint második, kiegészítő kötet alcímmel. A két tomusban mintegy 1500 író életrajza és műveik adatai találhatók.

A két kötetben csírájában már megjelennek azok a szerkesztési elvek, amelyek majd Szinnyeinél teljesednek ki. Az egyik az, hogy nemcsak a jeles életeket és életműveket kell regisztrálni egy biobibliográfiának, hanem az irodalom – a teljes írásbeliség – művelőit a teljességre törekvően. Álláspontja igazolására Danielik Toldy Ferencet idézi: „Sokan azt fogják mondani: hogy elég lett volna tán csak a jelesebb és befolyásos írók életiratait közzétenni. Részemről teljes igazat adok az irodalomismeret tekintetében első tekintélyünk, Toldy Ferencz e következő nyilatkozatának: 'Az ország nemcsak büszke alpesekböl, hanem közép magasságú dombok és síkokból is áll; a város nemcsak tornyok és paloták-, hanem közszerű házak- és kunyhókból is; s annak és ennek ismerete az egészben van'" (Danielik, 1858a; Danielik, 1858b).

Ehhez a gondolathoz kapcsolódik a nyelvi kérdés, a kötet a magyar írókat kívánta regisztrálni, de a latinul publikálókat is felvették a kötetbe, mert – mint Danielik az előszóban megfogalmazta – : „egykoron épen a latin írók voltak nemzeti tudományosságunknak előőrsei, úttörői, sőt megalapítói". A harmadik elv pedig a tárgyilagosság, a pártatlanság elve: „A t. olvasó észre fogja venni, hogy tollúnkat sem pártosság, sem felekezetesség nem vezette. Itt mindenki érdemei, működött legyen bármelly irodalmi szakban, tartozott legyen bármelly párthoz vagy felekezethez – természetesen csupán irodalmi tekintetből – méltányolvák és elismervék" (Ferenczy, Danielik, 1856).

Hogy mennyire valós kulturális és tudományos igényt elégített ki, bizonyítja, hogy 1876-ban egy újabb biobiliográfia látott napvilágot. Moenich Károly (1840–1919) levéltáros és Vutkovich Sándor (1845–1905) tanár, szerkesztő közös munkája volt a *Magyar írók névtára: Életrajzi és könyvészeti adatok gyűjteménye*. A Pozsonyban megjelent kötet elrendezése sajátos: naptár formában sorakoznak az életrajzok, összesen 1428, a személy szerinti keresés a névmutató segítségével lehetséges. A mű fontosságát bizonyítja, hogy Szinnyei művének eredetileg a *Magyar írók névtára* címet gondolta.

3. A bibliográfus triász: Szabó Károly, Petrik Géza és Szinnyei József

A XIX. század végéig megjelent biográfiák, bibliográfiák és biobibliográfiák ma már elvesztették gyakorlati jelentőségüket, a tudománytörténet részei, illetve szakkutatók speciális esetekben fordulnak hozzájuk. Nem úgy a kiegyezés után napvilágot látott alapvető munkák, amelyek még ma is nélkülözhetetlen segédletei a napi könyvtári munkának, elsősorban a nagy „bibliográfus triász" – ahogyan Szabó Károlyt, Petrik Gézát és Szinnyei Józsefet összefoglalóan emlegetik – működésének köszönhetően. Szabó Károly (1824–1890) a korszerű, még ma is használható retrospektív magyar nemzeti bibliográfia 1711-ig terjedő korszakának feldolgozását tűzte ki célul, és a hungarika fogalom lehetséges négy szempontjából háromnak – a nyelvi, a területi és a személyi kategóriának – összegzését el is végezte (Szabó, 1879–1898).[11, 12] Szabó bibliográfiájának időbeli folytatása Petrik Géza (1845–1925) nevéhez fűződik, azonban ellentétes szerkezeti megoldást választott. Míg Szabó Károly a közölt tételeket időrendben sorakoztatta, Petrik a betűrendet választotta (Petrik, 1888–1892).

Mindkét bibliográfia szervesen illeszkedett a korabeli pozitivista tudományrendszerbe, csakúgy mint Szinnyei József (1830–1913) monumentális vállalkozása, a *Magyar írók élete és munkái* 14 vaskos kötete 1891 és 1914 között Hornyánszky Viktor kiadásában. A lehetőségek szerinti teljességre törekedett, mint az első kötetben írta: „Miként a hadviselésnél nem egyedül a hadvezérek nyerik meg a csatát, úgy az irodalomban is minden közmunkás figyelmet érdemel a kutató részéről".

Szinnyei a *Magyar írók*… anyaggyűjtését az 1860-as években kezdte el, és az első híradást a készülő munkáról 1877-ben tette közzé (Szinnyei, 1877). Írásában a külföldi példákra hivatkozva indokolja meg a biobibliográfia közreadását. A külföldi és hazai munkák áttekintése után ismerteti elgondolását. A betűrendben közölt cikkekben az életrajzi alapadatok (születési év, hó, nap, hely, foglalkozása, kitüntetései, halálozásának ideje, helye). Ezt követné az időrendben közölt önálló művek adata, azon újságok, folyóiratok közlése, amelyben írása jelent meg. A szócikket az illetőről szóló irodalom zárja. Szinnyei elsődleges forrásokból kívánta megírni az életrajzokat, ezért megkísérelte az önéletrajzokat összegyűjteni, illetve felhasználta a gyászjelentéseket, színlapokat és az újságokat is. Törekedett a bibliográfiai tételek leírásánál az autopszia elvére. Szinnyei egy mintát is közölt, Fáy András kidolgozott szócikkét tette közzé. A biobibliográfia elgondolása szerint 8 kötetben jelenne meg – mint ismert, ez végül 14 tomus lett. A munka kiadásához a Magyar Tudományos Akadémia támogatását kérte. Az MTA a tervet támogatásra méltónak ítélte, kisebb változtatásokat javasolt. Ugyanakkor anyagi okokból a kiadás húzódott, végül 1889-ben született meg a végleges döntés, és a következő évben, január 12-én napvilágot látott az első kötet első füzete, a kötet a 9. füzet megjelenésével vált teljessé 1890. május 21-én.

Szinnyei nem tudta befejezni a teljes munkát, az általa írt utolsó életrajz Zichy Antalé volt. Miután 1913. augusztus 9-én meghalt, fia, Szinnyei Ferenc irodalomtörténész fejezte be apja feljegyzéseit felhasználva a művet, amely 29 553 személy életrajzát és munkái bibliográfiáját tartalmazza.

Maga Szinnyei fontosnak tartotta a kiegészítések, pótlások közreadását, bizonyos gyűjtéseket el is kezdett. Akaratát tiszteletben tartva, a család a hagyatékot a Magyar Nemzeti Múzeumra, vagyis az Országos Széchényi Könyvtárra hagyta, és Szinnyei Ferenc javasolta a Magyar Tudományos Akadémiának, hogy Gulyás Pált bízza meg a folytatással.

4. Gulyás Pál és a Magyar írók

Gulyás Pál (1881–1963) 1915-ben kapta meg az MTA felkérését. „Mondanom sem kell, mekkora örömmel fogadtam e rámnézve megtisztelő megbízást, bár mint néhány hasonló természetű munka szerzője, eleve tisztában voltam azzal, hogy évek áldozatos munkájával jegyeztem el magam" (Gulyás, 1939). Munkáját számos nehézség és nem várt akadály nehezítette. Gulyás alapvetően Szinnyei leírási metódusát követte, néhány kisebb jelentőségű módosítást hajtott végre. Az elgondolás szerint a háború után megjelennek a pótkötetek, azonban az 1920-as évek elején az MTA nem volt abban a helyzetben, hogy vállalhatta volna a kiadást. Hóman Bálint javaslatára Gulyás elfogadta a Lantos Rt. ajánlatát, miszerint a kiadó hajlandónak mutatkozott a *Magyar életrajzi lexikon* címen meginduló kiadvány közzétételére olyan formában, hogy negyedévente egy-egy füzet jelenik meg. Az 1. kötet első füzete 1925-ben el is készült, még abban az esztendőben napvilágot látott a második és a harmadik is, de a folytatás egyre jobban akadozott. 1926-ban hagyta el a nyomdát a negyedik, 1927-ben az ötödiket lapozhatták az érdeklődők. Az utolsó, hatodik füzet 1929-ben jelent meg. Ezzel lezárult a magyar életrajzi lexikon kiadásának első próbálkozása. Nagyobb baj volt Gulyás számára, hogy a Kunossy-nyomda elkezdte a hetedik füzet szedését is, de a munkálatok félbeszakadtak és a kézirat szőrén-szálán eltűnt, így Gulyásnak a Baintner Jánostól Baliko Lajosig terjedő szócikkeket utólag újra meg kellett írni.

A kiadás tehát meghiúsult, Gulyás azonban változatlanul folytatta az anyaggyűjtést. Végül Fitz József (1888–1964), az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója vette kezébe a kiadás ügyét, és a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete – amelynek Fitz elnöke volt – vállalta a kiadást olyan formában, hogy előfizetőket gyűjt, akik megrendelik és finanszírozzák a kiadványt. Mivel mindössze 80 előfizető akadt, így szükség volt a VKM (Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium) és az MTA támogatására, a minisztérium és az Akadémia egyaránt 50-50 példányra fizetett elő. Ezzel megindulhatott az immár *Magyar írók élete és munkái. Megindította id. Szinnyei József. Új sorozat* című biobibliográfia kiadása, az első kötet 1939-ben jelent meg. A második világháború azonban megnehezítette a kiadást, 1944-ben jelent meg a 6. kötet a Dzurányi Lászlót bemutató szócikkig. A megjelent 6 kötetben összesen 17 813 életrajz található.

Ezzel elkezdődött a biobibliográfia kálváriája. Gulyás elkészítette az E betűs részt, de a jobboldalinak tartott bibliográfus helyzete politikai okokból egyre inkább ellehetetlenült. A kiadásra kész E betűs kézirat különböző lektoroknál hányódott, úgy tűnt, hogy az anyag elveszett. Némi remény a kiadásra az 1950-es évek elején csillant meg, amikor a tervezett *Magyar Enciklopédiá*hoz kapcsolódva úgy tűnt, hogy mégis megjelenhet. Ez végül nem valósult meg, illetve monumentális anyaggyűjtésének egy része, nevezetesen az álnevek, mégis megjelenhettek.[13] Gulyás szinte halála napjáig dolgozott nagy művén, bár tisztában volt vele, hogy életében nem fog megjelenni. Hagyatékát részben az OSZK-ra, részben az MTA Könyvtárára hagyta, utóbbi intézménybe került a *Magyar írók…* cédulaanyaga. 1966-ban az OSZK-ban előkerült a sokáig elveszettnek gondolt E betűs cédulaanyag, amelyet a nemzeti könyvtár átadott az MTA Könyvtárának.

A könyvtár munkatársa, Viczián János (1940–2013) szívügyének tartotta a kézirat megmentését, ugyanis a papír öregedése, a ceruzás bejegyzések porladása miatt félő volt, hogy az anyag elpusztul. Vallotta, hogy „Egy nép önbecsüléséhez nélkülözhetetlen értékeinek számbavétele" (Viczián, 1981).

A szélesebb szakmai közönség tájékoztatására tanulmányt jelentetett meg, amelyben hírt adott a kéziratról és arról, hogy a könyvtár döntése szerint a cédulákról xeroxmásolat készül abból a célból, hogy egyrészt ne pusztuljon az anyag, másrészt pedig, hogy alkalmas legyen kutatói használatra, illetve kiegészítésre, bővítésre egy esetleges kiadásra gondolva (Viczián, 1981). Viczián megállapítása szerint a kézirat kidolgozottnak látszik az E–Jár betűs tartományban, részben kidolgozott a Lám–Zs betűk anyaga. Feldolgozásra, kiegészítésre váró rész a Jár–Lám betűk anyaga. A cédulák szerkesztése, kiegészítése roppant nagy munkát jelent, Gulyás beszúrásai, javításai, kiegészítései, rövidítései nehezen értelmezhetővé teszik az egész anyagot.

Mindenesetre Viczián János elkezdte a munkát, és 1991-ben napvilágot látott a nagy mű 7. kötete, az Ebeczky – Ézsöl Mihály szócikkeket tartalmazó tomus. A sajtó alá rendezés során csak a legszükségesebb, elsősorban technikai jellegű változtatások történtek. A névtartozékokat Gulyás zárójelben közölte, Viczián János vesszővel választotta el a névtől. Nemcsak helymegtakarítás céljából, de a jobb áttekinthetőség miatt a 7. kötetben a születési és halálozási adatok rögtön a név és tartozékait követően zárójelben szerepelnek, mellőzve a Gulyásnál minden szócikkben kiírt „szül. – megh." rövidítéseket. Ezután található a foglalkozás megjelölése. Viczián János a történelmi jogfolytonosság alapján áll: Gulyás 1945 után a főnemesi rangoknál „1947-ig br." stb. kitételt, földbirtokosoknál a „v. földbirtokos" formát alkalmazta, a közreadásnál az „1947-ig" és a „v(olt)." jelzés elmaradt. A főnemesi rangoknál érvelésével („aki grófnak született, haláláig az is marad") még egyetérthet az olvasó, bár ehhez a definícióhoz azért hozzá lehet tenni azt a kiegészítést, ha ő és a társadalom is elfogadja a rangok levethetetlenségének tézisét, a földbirtokosoknál azonban szerintem más a helyzet. Földbirtokossá 1848 után már nem kizárólag születése révén válhatott valaki, elsősorban vagyoni viszonyra utal a kifejezés. Ha elkártyázta, eladta birtokát a tulajdonos, netán elkobozták tőle, attól kezdve már semmiképpen sem földbirtokos, csak volt földbirtokos. Gulyás megoldását ebben az esetben a tényleges helyzetnek megfelelőbbnek érzem. Helyneveknél a magyar helynevet választotta, az idegeneknél a mai helyesírási gyakorlatot követte (Párizs, Gulyásnál Páris). A születési helységnév után a vármegyét minden esetben feltüntette, még az egyértelműnek látszó esetekben is. Bizonyos töltelékszavakat (lett, volt) – ha a szöveg értelme nem csorbult – törölt. A Gulyásnál hol betűszóként, hol teljes névvel szereplő intézményeket egységesen rövidítve közölte (Magyar Tudományos Akadémia – MTA); javította az értelemzavaró tollhibákat, a gépelési elütéseket. A változtatások tehát lényegi kérdéseket alapvetően nem érintettek és Gulyás módszerének megfelelnek, azt mintegy továbbfejlesztik. Az irodalmi hivatkozásoknál is bátran élt a rövidítések lehetőségével, a rövidítve idézett művek jegyzéke a XXXI–CI. lapon kész kis életrajzi segédbibliográfiaként is felfogható a két világháború között kiadott biográfiai jellegű művekről.

A biobibliográfia kiadása tehát elindult, rövid idő múlva azonban új nehézségek merültek fel. 1996-ban az MTA Könyvtárában felmondták Viczián státusát, ezért kénytelen volt „önszorgalomból" folytatni a munkát. Intézményi anyagi támogatást csak minimális mértékben kapott, és nem sikerült pályázati úton sem pénzhez jutni (igaz, azokat elvi okokból elutasította, ezért nem is adott be pályázatokat). A hivatalossággal fenntartott kapcsolatát kétségtelenül nem könnyítette meg Viczián János öntörvényű természete és az, hogy a kiadás kudarcait a „mindenkori szabadkőműves hatalom" mesterkedésének tartotta. A szabadkőművesek elleni fenntartásainak egyébként több szócikkben is tanújelét adta, legjellemzőbben a Széchenyi Istvánról szólóban (28. kötet, 605–606. hasáb).

Viczián János közben átértékelte az egész munkát. Eredetileg az volt a cél, hogy Gulyás kézirata jelenjen meg, mindenféle tartalmi változtatás nélkül. Ezt módosította olyan formában, hogy elkezdte gyűjteni egy III. sorozathoz az életrajzokat, és az elkészült anyagot beépítette a kéziratba. Gulyás elvileg az 1914-ben született személyeknél zárta az anyaggyűjtést, kivételes esetben ezt kitolta 1924-ig. Viczián fia, a sorozatot a 20. kötettől kiadó Botond írja ezzel kapcsolatban: „Apámat nem érdekelte. Még 1976-ban világra jött személy életrajzát is beletette. Gulyás 1963-as eltávozására való tekintettel s felhasználóként gondolkodva senkinek eszébe nem jut a szerző halála tájékán született személy életrajzát művében keresni, az 1945-től napvilágot látottakat kivettem (amúgy egyiküknek sem volt Gulyás elhunytáig megjelent munkája. 1944-ben születettnek már igen, ezért húztam meg itt a határt)" (Viczián, 2025).

Az akadémiai könyvtár időközben arra az elhatározásra jutott, hogy Gulyás cédulaanyagát az interneten közzéteszi. Ez Viczián arra ösztönözte, hogy a P betűtől kezdődően jelentősen bővítse az anyagot. Az Argumentum Kiadó a 19. kötet kiadásával anyagi okokból felfüggesztette a sorozat kiadását, ugyan kiszedette a 20. kötet szövegét, de a nyomtatástól elállt. Láng József (1937–2016), az Argumentum igazgatója 2013-ban értesítette Vicziánt, hogy lehetőség nyílt a kötet kiadására. Az eltelt évek alatt a közreadó közel duplájára növelte a P betűs részt, és ragaszkodott ahhoz, hogy az új változat jelenjen meg, egyúttal megtiltotta, hogy a már kiszedett korábbi szöveget tegye közzé a kiadó. Ettől az Argumentum elzárkózott, így félbeszakadt a *Magyar írók…* kiadása. Ugyanakkor egy példányban mégis elkészült. Viczián Botond írja: „Kiderült még, az ISBN 963 446 282 0 alatti, 1144 hasábos kötet hivatalosan nem jelent meg, az OSZK-nak sincs köteles példánya. Internetes változatát kétségtelenül papírról digitalizálták, a borító viseltességével napi használatot mutat. Ekkor ért a megvilágosodás: annak idején ki is nyomták (évekig nyilván nem fogják kiszedve tartani)! Ezért ragaszkodott Láng József az eredeti anyaghoz!" (Viczián, 2025). Ezért előállt az az abszurd helyzet, hogy a *Magyar írók…* 20. kötetéből két változat létezik: egy kiadás mindössze egy példányban, pályázati pénz elszámolásához a P. Ábrahám – Pilczer és egy példány Viczián Botond kiadásában a P. Alfonz – Patyi László szócikkekkel.

Viczián Botond, a közreadó fia 2023-ban úgy döntött, hogy nem hagyja kárba veszni édesapja munkásságát, és saját kiadásában, minden támogatás nélkül jelentette meg a biobibliográfiát a 20. kötettől. Néhány év alatt sikerült befejezni a sorozatot, így a 31. kötettel teljes lett a nagy vállalkozás. Persze az, hogy befejeződött, bizonyos értelemben félrevezető, azt sugallja az állítás, hogy kész műről van szó. Nyilvánvalóan egy töredékesen maradt kézirat közreadásáról van szó, amelyhez helyenként készültek kiegészítések. A *Magyar írók*…-nak persze még ebben a formában is nagyon nagy a tudományos jelentősége, főleg a két világháború között élt és alkotott kevésbé jelentős szerzők esetében máshol egyszerűen nem lehet még oly töredékes adatokhoz sem jutni. Ezeknek az életutaknak a lezárása, kiegészítése, illetve az elmúlt évtizedekben fellépett személyek életútjának, munkásságuk irodalmi vonatkozásának regisztrálása a következő időszak feladata lesz. Az biztosan állítható, hogy az ilyen életrajzi gyűjtemény akár hagyományos, nyomtatott formában, akár elektronikusan alapvető segédlet a kutatóknak, könyvtárosoknak, bibliográfusoknak. Hogy ezt milyen formában lehet megoldani, az persze sok mindentől függ. Viczián Botond mindenesetre az általa közreadott tomusokban felhívással fordul a kötet használóihoz: keresi azt a személyt, aki a *Magyar írók*… harmadik sorozatának szerkesztését magára vállalja, ehhez hajlandó rendelkezésére bocsátani édesapja gyűjtését, feljegyzéseit. Reménykedjünk, hogy akad meghallója a felhívásnak, és lesz folytatója Szinnyei József, Gulyás Pál, Viczián János és Viczián Botond munkásságának.

Jegyzetek

[1] Braun, T., Klein, Á., Zsindely, S. (1995) *A tudományos szakirodalom növekedése: a Barnaby Rich-szindróma és egy új szolgáltatás a szakfolyóirat-irodalom hazai hozzáférhetőségének javítására*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 42(11–12), p. 427–431. Elérhető: https://journals.bme.hu/tmt/article/view/31121 (Utolsó elérés: 2026. 01. 27.)

[2] Tüskés, G. (2006) Az irodalomtudomány és -kritika XVIII. századi történetéhez. Koncepciók, módszerek, kutatási lehetőségek, In: Csörsz Rumen, I., Hegedűs, B., Tüskés, G. (szerk.) *Historia litteraria a XVIII. században*, Universitas, Budapest, p. 25–29. ISBN 963 9671 010

[3] Koltay, T. (2007) *Információs műveltség. Kommunikáció, felsőoktatási könyvtárak*, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 16(7), p. 23. Elérhető: https://epa.oszk.hu/01300/01367/00127/pdf/03muhelykerdesek.pdf (Utolsó elérés: 2026. 01. 27.)

[4] Tüskés, G. (2006) Az irodalomtudomány és -kritika XVIII. századi történetéhez. Koncepciók, módszerek, kutatási lehetőségek, In: Csörsz Rumen, I., Hegedűs, B., Tüskés, G. (szerk.) *Historia litteraria a XVIII. században*, Universitas, Budapest, p. 26. ISBN 963 9671 010

[5] Monok, I. (1993) *Könyvkatalógusok és könyvjegyzékek Magyarországon 1526–1720. Forrástipológia, forráskritika, forráskiadás*, Scriptum, Szeged, p. 17. (Olvasmánytörténeti dolgozatok 5.) ISBN 963 481 975 3; ISSN 1215-5640

[6] Tarnai, A. (1993) *Egy magyarországi tudós külföldön: (Czvittinger és a Specimen)*, Irodalomtörténeti Közlemények 97., p. 16–38. Elérhető: https://epa.oszk.hu/00000/00001/00372/pdf/itk00001_1993_01_016-038.pdf. (Utolsó elérés: 2026. 01. 16.) Kötetben megjelent: Tarnai A. *Tanulmányok a magyarországi historia litteraria történetéről*. Universitas Kiadó Budapest, p. 88–115. (Historia Litteraria 16.) ISBN 9639104 87 6; ISSN 1219-8552

[7] Bessenyei, Gy. (1778) *Magyarság: A magyar néző* [Fakszimile kiadás: Vajthó, L. (szerk.) (1932) Magyar Irodalmi ritkaságok 16., Királyi Magyar Egyetemi Nyomda] Elérhető: https://real-eod.mtak.hu/7984/2/MTA_Konyvek_867494_2.pdf

[8] Kovács, S. (2004) Bod Péter esszéi és Szerb Antal irodalomtörténete. In: Tüskés, G. (szerk.) *Bod Péter, a historia litteraria művelője. Tanulmányok*, Universitas, Budapest, p. 26. (Historia litteraria 15.) ISBN 963 9104 88 4; ISSN 1219-8552

[9] Modern szövegkiadása: Hargittay, E. (1987) *Bod P. Szent Hilárius*. Szépirodalmi Kiadó (Magyar Ritkaságok), Budapest, p. 30–35. ISBN 963 15 3407 3; ISSN 0231-276 x [A kötet az 1768-as bővített kiadás szövegét tette közzé.]

[10] Szentmihályi, J. (1974) *Bibliográfia és 'bibliográfia'*, Magyar Könyvszemle, 90(1–2), p. 98–108. Elérhető: https://epa.oszk.hu/00000/00021/00289/pdf/ (Utolsó elérés: 2026. 01. 27.)

[11] Szabó, K. (1879-1898) *Régi Magyar Könyvtár: Az 1531 – 1711. megjelent magyar nyomtatványok könyvészeti kézikönyve*, MTA, Budapest, 1879. – 2. *Az 1473-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok könyvészeti kézikönyve*, MTA, Budapest. 1885. – 3./1-2. *Magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványoknak könyvészeti kézikönyve*, MTA, Budapest, 1896–1898.

[12] A 3. kötetet halála után Hellebrant Árpád rendezte sajtó alá.

[13] Gulyás, P. (1956) *Magyar írói álnév lexikon: a magyarországi írók álnevei és egyéb jelei*, Akadémiai Kiadó, Budapest.

Felhasznált és ajánlott források

Bod, P. (1760) *Szent Hilarius*, Nagyszeben, p. 6–14. [fakszimile kiadás: Pytheas, Budapest, 2003. ISBN 963 748 327 6]

Bod, P. (1766) *Magyar Athenas*, Nagyszeben. [fakszimile kiadás: Pytheas, Budapest, 2003. ISBN 963 748 331 4]

Czvittinger, D. (1711) *Specimen Hungariae Literatae*, Francofurti et Lipsiae. [Fakszimile kiadás: Pytheas, Budapest, 2002. ISBN 963 748 321 7] Elérhető: https://mek.oszk.hu/03600/03621/ (Utolsó elérés: 2026. 01. 12.)

Danielik, J (1858a) *Magyar írók: Életrajz-gyűjtemény*: Második, az elsőt kiegészítő kötet, Szent István Társulat, Pest, p. IV.

Danielik, J (1858b) *Magyar írók: Életrajz-gyűjtemény*: Második, az elsőt kiegészítő kötet, Szent István Társulat, Pest, p. VII-VIII.

Fenyő, I. (2004) Bod Péter és historia litterariája, a Magyar Athenas. In: Tüskés, G. (szerk.) *Bod Péter, a historia litteraria művelője, Tanulmányok*, Universitas, Budapest, p. 7. ISBN963 9104 88 4, Historia litteraria 15. ISSN 1219-8552

Ferenczy, J., Danielik, J. (1856) *Magyar írók: Életrajz-gyűjtemény*, Szent István Társulat, Pest, p. VI.

Gulyás, P. (1939) *Magyar írók élete és munkái: Új sorozat 1. kötet*, Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, Budapest, p. VI.

Holl, B. (2000) A historia litteraria magyarországi története. In: Holl, B. *Laus Librorum: Válogatott tanulmányok*, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest p. 85–127. ISBN 963 8472 46 4, METEM Könyvek 26. ISSN 1217-2669

Petrik, G. (1888–1892) *Magyarország bibliographiája: könyvészeti kimutatása a Magyarországban s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent nyomtatványoknak*, Dobrowsky, Budapest.

Szabó, K. (1879) *Régi Magyar Könyvtár: Az 1531 – 1711. megjelent magyar nyomtatványok könyvészeti kézikönyve*, MTA, Budapest. Elérhető: https://real-eod.mtak.hu/570/7/rgimagyarknyvtr01akadgoog_OCR.pdf (Utolsó elérés: 2026. 01. 13.)

Szentmihályi, J. (1963) A bibliográfia és az irodalomtörténet. In: Dezsényi B. (szerk.) *Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1961–1962*, OSZK, Budapest, p. 125–133. Elérhető: https://real-j.mtak.hu/19598/1/00005.pdf (Utolsó elérés: 2026. 01. 12.)

Szinnyei, J. (1877) *Egy „Magyar írók névtárá"-nak terve*, Magyar Könyvszemle, 2(6), p. 353–371. Elérhető: https://epa.oszk.hu/00000/00021/00011/0004-76.html (Utolsó elérés: 2026. 01. 27.)

Tarnai, A. (1993) *Egy magyarországi tudós külföldön: Czvittinger és a Specimen*, Irodalomtörténeti Közlemények, 97. p. 16–38. Elérhető: https://epa.oszk.hu/00000/00001/00372/pdf/itk00001_1993_01_016-038.pdf (Utolsó elérés: 2026. 01. 12.)

Tarnai, A., Csetri, L. (1981) *Rendszerek: A kezdetektől a romantikáig*, Szépirodalmi Kiadó, Budapest, p. 228–231. ISBN 963 15 1840 x, A magyar kritika évszázadai, ISBN 963 15 1839 6 Összkiadás. Elérhető: https://mandadb.hu/dokumentum/617730/Rendszerek_a_kezdetektl_a_romantikig.pdf (Utolsó elérés: 2026. 01. 14.)

Tüskés, G. (2006) Az irodalomtudomány és -kritika XVIII. századi történetéhez. Koncepciók, módszerek, kutatási lehetőségek. In: Csörsz Rumen, I., Hegedűs, B., Tüskés, G. (szerk.) *Historia litteraria a XVIII. században*, Universitas Kiadó, Budapest, p. 25. ISBN 963 9671 010, Irodalomtudomány és tanulmányok sorozat. Elérhető: https://real.mtak.hu/217751/1/Historialitterariaa18.szazadban2006.pdf (Utolsó elérés: 2026. 01. 15.)

Újfalvi, I. (1602) *Keresztyéni énekek*, Debrecen [Fakszimile kiadás Balassi Kiadó, Budapest, 2004. ISBN 963 506 548 5. Bibliotheca Hungarica Antiqua 38. ISSN 0067-8007] A kötet melléklete Ács P. tanulmánya p. 64.

Viczián, B. (2025) Utószó. In: id. Szinnyei, J., Viczián, J. (sajtó alá rend.) *Magyar írók élete és munkái*, 31. kötet. [Magánkiadás], Budapest p. CLXXII. ISBN 978 615 6789 07 5

Viczián, J. (1981) *Adatbank – kamatok nélkül? Gulyás Pál Magyar írók élete és munkái c. művének kézirata az MTA Könyvtárában*, Magyar Könyvszemle, 4, p. 337–345. Elérhető: https://epa.oszk.hu/00000/00021/00314/pdf/MKSZ_EPA00021_1981_97_04_317-345.pdf (Utolsó elérés: 2026. 02. 02.)